

INSTITUCIONALIZACIJA ISLAMSKIH ZAJEDNICA NAKON RASPADA SFR JUGOSLAVIJE

Apstrakt: U ovom članku prezentovane su osnovne informacije o islamskim predstavničkim institucijama na prostoru bivše Jugoslavije. Raspadom SFR Jugoslavije i stvaranjem novih nacionalnih država, jedinstvena Islamska zajednica u SFR Jugoslaviji transformisala se u nekoliko samostalnih islamskih zajednica. Autor se u ovom tekstu bavi samo promenama organizacionih struktura islamskih zajednica i pruža osnovu za dalja analiziranja i istraživanja tih promena, svestan da su institucionalne promene deo šireg procesa transformacije balkanskih društava, odnosno etničke homogenizacije, revitalizacije religije, politizacije religije, religizacije politike, demografskih kretanja itd.

Situacija je najsloženija u Srbiji gde su muslimani organizovani u nekoliko islamskih zajednica. Međusobno osporavanje legitimiteta predstavničkih tela islamskih zajednica predstavlja veliki problem u zastupanju verskih prava i interesa muslimana i nepostojanje jedinstvene verske organizacije u velikoj meri otežava njihov položaj.

Ključne reči: muslimani, islamska zajednica, organizaciona struktura.

Vek nakon institucionalizacije prvih samostalnih islamskih zajednica, raspadom makrostrukturnih okvira u poslednjoj dekadi XX veka, balkanski muslimani su se ponovo našli u situaciji koja je zahtevala reorganizaciju institucija i redefinisanje njihovog identiteta. Strukturalna i ekonomska kriza, buđenje nacionalizama, socijalni sukobi i revitalizacija religije uslovljali su odabir instrumenata koje su muslimani imali na raspolaganju u cilju postizanja što bolje startne pozicije u stvaranju novih društvenih prilika na Balkanu. Pored verskih pitanja, pokrenuta su i brojna nacionalna (etnička), politička, ekonomska, socijalna, demografska i druga pitanja, koja su u velikoj meri uticala na status muslimana u procesu transformacije balkanskih društava.

Od bivših socijalističkih društava na Balkanu najsloženije promene u procesu transformacije organizacionih struktura muslima-

na odvile su se na prostoru bivše SFR Jugoslavije. Raspadom SFR Jugoslavije i stvaranjem novih država u prvim godinama poslednje dekade prošlog veka, nekada jedinstvena Islamska zajednica u Jugoslaviji transformisala se u nekoliko samostalnih islamskih zajednica. Daljom dezintegracijom jugoslovenskog nasleđa nastavio se proces transformacije organizacionih struktura islamskih zajednica.

Od svog uspostavljanja 1947. godine, Islamsku zajednicu u SFR Jugoslaviji¹ karakterisalo je jedinstvo na teritoriji cele Jugoslavije i praćenje federativnog ustrojstva nove države. Reis-ul-ulema² i Vrhovni sabor Islamske zajednice³ nalazili su se u Sarajevu, kao i Vrhovno islamsko starešinstvo⁴. Vrhovni sabor činili su delegati republičkih sabora smeštenih u Sarajevu (SR Bosna i Hercegovina, SR Hrvatska i SR Slovenija), Prištini (SR Srbija), Titogradu (SR Crna Gora) i Skoplju (SR Makedonija), u kojima su se nalazila i Starešinstva koja su predstavljala izvršne organe republičkih sabora.

Tendencija organizovanja po republičkom principu došla je još više do izražaja donošenjem Ustava Islamske zajednice u SFR Jugoslaviji iz 1990. godine. Usložnjavanjem organizacione strukture, predviđene ovim Ustavom, Zagreb postaje sedište sabora za područje SR Hrvatske i SR Slovenije, sabor u Sarajevu nadležan je samo za SR Bosnu i Hercegovinu, dok se status republičkih sabora smeštenih u Titogradu, Prištini i Skoplju nije menjao⁵. Značajno je pomenuti da su odredbama ovog Ustava derviški redovi integrisani u strukturu Islamske zajednice.

Poslednji izbori u Islamskoj zajednici u SFR Jugoslaviji održani su u jesen 1990. godine, a poslednji reis-ul-ulema izabran je 9. marta 1991. godine. Ubrzo zatim usledila su ratna dejstva na prosto-

¹ Ustavom iz 1969. godine Islamska verska zajednica preimenovana je u Islamska zajednica.

² Reis (*ra'īs*) doslovno znači predsednik, poglavar, a konstrukcija *reis-ul-ulema* znači predsednik učenih, učenjaka (Ulema-medžlis, izvorno „Skupština učenih“). Reis-ul-ulema je poglavar i vrhovni muftija Islamske zajednice, koji predsedava Rijasetom – najvišim izvršnim i administrativnim organom Islamske zajednice.

³ Vrhovni sabor je najviše predstavničko i zakonodavno telo Islamske zajednice.

⁴ Ustavom Islamske zajednice u SFR Jugoslaviji iz 1969. godine, ukinuti su ulema-medžlis i saborski odbori, a njihove poslove preuzelo je Vrhovno islamsko starešinstvo kao izvršni organ Vrhovnog sabora Islamske zajednice.

⁵ Ustavom Islamske zajednice u SFR Jugoslaviji iz 1990. godine promenjeni su nazivi „Starešinstvo“ u „Mešihat“ i „Vrhovno islamsko starešinstvo“ u „Rijaset“. Uvedena su muftijstva (muftiluci) kao poseban organ na čijem čelu su muftije.

ru SFR Jugoslavije. Raspad SFR Jugoslavije i međunarodno priznanje novostvorenih država, usloveli su stvaranje novih organizacionih formi prilagođenih novim državnim i administrativnim granicama. Uspostavljanje samostalnih islamskih zajednica formalizovano je promenama Ustava Islamske zajednice u SFR Jugoslaviji, koje su izvršene na zasedanju Rijasetu u Skoplju 5. februara 1993. godine. U to vreme svoje samostalne islamske zajednice već su imale Bosna i Hercegovina, Makedonija i Crna Gora, a Mešihat⁶ Islamske zajednice Srbije sa sedištem u Prištini tada je preimenovan u Islamsku zajednicu Kosova. Sastanak u Istanbulu⁷, krajem oktobra 1994. godine, predstavnika novoformiranih mešihata, kojima se pridružio i predstavnik Islamske zajednice Sandžaka, predstavlja formalni kraj Islamske zajednice u SFR Jugoslaviji (Novaković, 2007:80).

Islamske zajednice na prostoru bivše Jugoslavije – danas

Muslimani u Makedoniji čine trećinu ukupnog stanovništva⁸ i pretežno su nastanjeni u zapadnim oblastima zemlje, ka granici sa Albanijom. Pored većinske grupe sunitskih muslimana, u Makedoniji postoji šest derviških redova (halvetije, kaderije, sinanije, rufajije, nakšibendije, malamije), kao i red beктаšija, koji su organizovani u zasebnim zajednicama. *Islamska zajednica u Makedoniji (Bashkësia Islame Në Republikën Maqedonisë* ili Исламска Заедница во Република Македонија) je organizacija sunitskih muslimana ustanovljena Ustavom iz 1994. godine i predstavlja najbrojniju i najuticajnije versku instituciju muslimana u Makedoniji. Na čelu Islamske zajednice u Makedoniji je reis-ul-ulema sa sedištem u Skoplju, a sedišta muftijstava nalaze se u sledećim gradovima: Skoplje, Tetovo,

---

⁶ Mešihat islamske zajednice je vrhovni verski i administrativni organ na svom području, odnosno izvršni organ Sabora islamske zajednice. Ustavom Islamske zajednice iz 1990. godine republička Starešinstva Islamske zajednice preimenovala su u Mešihate. Nakon raspada SFR Jugoslavije, sve islamske zajednice koje su proizašle iz Islamske zajednice u SFR Jugoslaviji, usvojile su principe organizacionog ustrojstva i imena organa ustanovljene pomenutim Ustavom.

⁷ Ovaj susret islamskih velikodostojnika sa prostora bivše SFR Jugoslavije, kao i odluke i rezolucija o međusobnom priznavanju, osporavani su od strane velikog broja imama.

⁸ International Religious Freedom Report 2007, <http://www.state.gov/g/drl/rls/irf/2007/90187.htm>

Gostivar, Kumanovo, Kičevo, Struga, Ohrid, Štip, Bitolj, Debar, Prilep, Resen i Veles. Obrazovne institucije Islamske zajednice u Makedoniji su Gazi Isa-begova medresa i Islamski fakultet u selu Kondovo, u blizini Skoplja, a verski život je organizovan u 590 džamija, mesdžida i islamskih centara i 10 tekija.⁹ Rijaset objavljuje mesečnu reviju Islamske zajednice u Makedoniji *Hëna e re*, a udruženje učenika Isa-beg medrese objavljuje časopis *Ikre*, oba časopisa na albanskom, turskom i makedonskom jeziku. U okviru Islamske zajednice u Makedoniji postoji i Savet derviških starešina koji rukovodi određenim brojem derviških redova (Muslims of Macedonia, 2000:18). Što se tiče etničke strukture, većinu u Islamskoj zajednici u Makedoniji čine Albanci, zatim Turci, Romi, Torbeši, Bošnjaci i Goranci.

Sufijski redovi u Makedoniji organizovani su u *Islamskoj derviškoj verskoj zajednici* koja je ustanovljena 1992. godine. Ova zajednica okuplja značajan broj halvetija, kaderija, sinanija, rufajija i nakšibendija, a na čelu ove organizacije je šejh-ul-ulema. Etnički, Islamska derviška verska zajednica okuplja uglavnom Rome, ali i Albance, Turke i Torbeše.

Bektašije su nastanjeni u Tetovu, Gostivaru, Kičevu, Ohridu, Strugi, Bitolju i Resenu. Na čelu *Bektašijske zajednice* u Makedoniji je Baba sa sedištem u Tetovu, a u njegovoj nadležnosti nalazi se 8 beктаšijskih tekija.¹⁰ Većinu pripadnika beктаšijskog reda čine etnički Albanci.

Prema popisu stanovništva iz 2003. godine, u Crnoj Gori živi 110.034 muslimana, što čini 17,74% stanovništva.¹¹ *Islamska zajednica u Crnoj Gori* utemeljena je prema Ustavu Islamske zajednice iz 1994. godine. Mešihat Islamske zajednice, na čijem čelu je reis-ul-ulema sa sedištem u Podgorici, koordiniše verskim aktivnostima u trinaest lokalnih zajednica: Podgorica, Ulcinj, Bar, Ostros, Dinoš, Tuzi, Rožaje, Berane, Petnjica, Bijelo Polje, Pljevlja, Plav i Gusinje. Aktivno je oko sto džamija, a u toku je završetak izgradnje

⁹ <http://www.graganskisvet.org.mk/default.asp?ItemID=35D62ACFA889F-74FB0E802BA5CDA9D82>

¹⁰ <http://www.graganskisvet.org.mk/default.asp?ItemID=BC56A3BE04C2-5C4B9077922218FBD245>

¹¹ *Vjeroispovjest, maternji jezik i nacionalna ili etnička pripadnost prema starosti i polu* (2004), Podgorica: Zavod za statistiku Republike Crne Gore (<http://www.monstat.cg.yu/Popis.htm>)

prve medrese u Crnoj Gori u mestu Milješ kod Podgorice. Mešihat izdaje dvojezične (crnogorski i albanski) mesečne islamske novine *Elif*. Prema etničkoj pripadnosti, značajnu skupinu muslimana u Crnoj Gori čine Bošnjaci, pretežno nastanjeni na severu i severoistoku Crne Gore,¹² zatim Albanci, koji naseljavaju istočne i jugoistočne (primorske) krajeve i Muslimani (22% muslimana u Crnoj Gori).

Od svih islamskih zajednica na prostoru bivše Jugoslavije, svakako najsloženiju organizacionu strukturu ima *Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini*. Nakon reorganizacije inicirane Ustavnom odlukom Sabora u Sarajevu 1993. godine, danas, prema Ustavu iz 1997. godine, u sastavu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini nalaze se i islamske zajednice u Hrvatskoj, Sloveniji i Sandžaku (jugo-istočna oblast u Srbiji). Sedište Sabora, Rijaseta i reis-ul-uleme Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini nalazi se u Sarajevu, a muftijstva na teritoriji Bosne i Hercegovine smeštena su u Sarajevu¹³, Travniku, Zenici, Bihaću, Mostaru, Goraždu, Tuzli i Banja Luci. Izvan Bosne i Hercegovine, u sastavu Rijaseta deluju muftijstva (mešihati) u Zagrebu, Ljubljani i Novom Pazaru. Mešihat Islamske zajednice u Hrvatskoj, Mešihat Islamske zajednice u Sloveniji i Mešihat Islamske zajednice Sandžaka (od marta 2007. godine Mešihat Islamske zajednice u Srbiji), kao autonomne organizacije jedinice priznaju Islamsku zajednicu u Bosni i Hercegovini svojom matičnom zajednicom, a reis-ul-ulemu u Sarajevu svojim vrhovnim verskim poglavarom.

Među najvažnijim ustanovama Islamske zajednice Bosne i Hercegovine svakako je Fakultet islamskih nauka u Sarajevu, najstarija i najprestižnija institucija visokoškolskog islamskog obrazovanja na Balkanu. Takođe, postoje i dva Islamska pedagoška fakulteta u Bihaću i Zenici. Pored najstarije Gazi Husrev-begove medrese u Sarajevu, u Bosni i Hercegovini poznate su i medrese u Travniku, Tuzli, Mostaru, Čajgradu i Cazinu. U Sarajevu se nalaze i sedišta Vakufske direkcije, Centra za islamsku arhitekturu, izdavačke kuće El-kalem i Muslimanske informativne novinske agencije (MINA).

---

¹² Reč je o delu Sandžaka koji se nalazi unutar granica Crne Gore. Posle uspešno okončanih Balkanskih ratova, Crnoj Gori prisajedinjene su oblasti u kojima je živeo veći broj muslimana (Plav, Gusinje, Berane, Rožaje, Bijelo Polje, Pljevlja) (Novaković, 2003:76).

¹³ Pored Muftijstva sarajevskog, u Sarajevu je smešten i Vojni muftiluk.

Rijaset izdaje (na bosanskom jeziku) dvomesečno službeno glasilo *Glasnik*, dvonedeljne islamske informativne novine *Preporod*, kao i tromesečni časopis za odgoj i obrazovanje *Novi Muallim*.

U okviru Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini postoji i organizacija *Tarikatski centar* koja okuplja derviške zajednice u Bosni i Hercegovini. U Bosni i Hercegovini najdominantniji je nakšibendijski, ali aktivni su i kadirijski, rifajijski i šazilijski tarikati. Tarikati deluju kao udruženja građana i nisu svi članovi Tarikatskog centra. Derviši svoje obrede (zikr) obavljaju na 56 mesta u Bosni i Hercegovini, od kojih su 17 tekije, 16 zavije i 23 džamije (Vukomanović, 2007:96).

U sastavu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini deluje Mešihat *Islamske zajednice u Hrvatskoj* kao krovna organizacija muslimana u Hrvatskoj, kojih prema popisu stanovništva iz 2001. godine ima 88.749, što čini 1,28% ukupnog stanovništva.¹⁴ Na teritoriji Hrvatske, muslimani su organizovani u 13 medžlisa (organizaciona jedinica koja obuhvata nekoliko džemata) smeštanih u sledećim gradovima: Dubrovnik, Gunja, Labin, Osijek, Poreč, Pula, Rijeka, Sisak, Slavonski Brod, Split, Umag, Varaždin i Zagreb (sedište muftije).¹⁵ Pored islamskog centra u Zagrebu, tj. jedne od većih džamija na Balkanu, aktivna su 24 mesdžida. U glavnom gradu Hrvatske nalazi se i Zagrebačka medresa „Dr. Ahmed Smajlović“, tj. islamska srednja škola. Većina muslimana u Hrvatskoj su Bošnjaci.

Mešihat *Islamske zajednice u Sloveniji (Islamska skupnost v Republici Sloveniji)* sa sedištem u Ljubljani predstavlja najviši verski i administrativni organ Islamske zajednice u Sloveniji koja je sastavni deo Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. Prema popisu iz 2002. godine, u Sloveniji živi 47.488 muslimana, ili 2,4%¹⁶ ukupnog stanovništva, većinski bošnjačkog etničkog porekla. Medžlisi Islamske zajednice u Sloveniji nalaze se u sledećim gradovima: Ljubljana, Maribor, Jasenice, Koper, Celje, Velenje, Kranj, Škofja Loka, Postojna, Kočevje, Trbovlje, Novo Mesto, Sežana, Tržič, Nova Gorica/Ajdovčina. Muslimani u Sloveniji već decenijama pokušavaju da

¹⁴ Stanovništvo prema vjeri, po gradovima/općinama, popis 2001. Republika Hrvatska – Državni zavod za statistiku, <http://www.dzs.hr/>

¹⁵ http://www.islamska-zajednica.hr/islamska_zajednica/medzlisi.php

¹⁶ Statistical Office of the Republic of Slovenia, Census of Population, Households and Housing, 2002, http://www.stat.si/popis2002/en/rezultati/rezultati_red.asp?ter=SLO&st=8

izbore svoje pravo na molitveni prostor, ali i posle osamostaljenja Slovenije to pravo nije zadovoljeno. Inicijativa za izgradnju prve džamije u Sloveniji počela je 1970. godine, a 2000. godine prvi slovenački muftija ponovo aktuelizuje izgradnju džamije.

Pored Mešihata koji deluje u sastavu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, u Sloveniji postoji i *Muslimanska zajednica Slovenije (Slovenska muslimanska skupnost)* koja je osnovana (izdvojena od Mešihata Islamske zajednice u Sloveniji) 2006. godine nakon brojnih nesporazuma između tadašnjeg muftije Islamske zajednice u Sloveniji i Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. Sedište Muslimanske zajednice Slovenije nalazi se u Ljubljani.

Islamska zajednica u Sandžaku osnovana je 1993. godine u sastavu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini kao Mešihat *Islamske zajednice Sandžaka* koji pokriva deo Sandžaka koji se nalazi u Srbiji¹⁷. Prema popisu stanovništva iz 2002. godine u Sandžaku, tačnije u opštinama Novi Pazar, Tutin, Sjenica, Prijepolje, Priboj i Nova Varoš, živi 142.655 muslimana, što čini 60,56% ukupnog stanovništva u pomenutim opštinama.¹⁸ Sedište Mešihata nalazi se u Novom Pazaru, a u istom gradu nalaze se i obrazovne institucije Fakultet islamskih nauka¹⁹ i „Gazi Isa-beg“ medresa. Mešihat objavljuje *Glas islama*, mesečni magazin za verska, kulturna i društveno-politička pitanja, a veoma je aktivna i izdavačka delatnost *El-Kalimeh*. Skoro apsolutnu većinu muslimana u Sandžaku čine etnički Bošnjaci, koji svojoj veroispovest praktikuju u preko 120 džamija.

Objediniteljskim Saborom Islamske zajednice u Srbiji, koji je održan 27. marta 2007. godine u Novom Pazaru, usvojen je novi Ustav Islamske zajednice u Srbiji i konstituiše se, na temeljima Islamske zajednice Sandžaka, *Mešihat Islamske zajednice u Srbiji* sa

---

¹⁷ Deo Sandžaka koji pripada Crnoj Gori deluje u sastavu Islamske zajednice u Crnoj Gori, koja je samostalna i ustavnim aktima nije definisana kao deo Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

¹⁸ *Veroispovest, maternji jezik i nacionalna ili etnička pripadnost prema starosti i polu* (2003), Beograd: Republički zavod za statistiku

¹⁹ Sabor Islamske zajednice Sandžaka u maju 2001. godine donosi odluku o osnivanju „Islamske pedagoške akademije“ u Novom Pazaru kao više škole. Dvogodišnja Akademija je 2003. godine prerasla u trogodišnju visoku školu pod imenom „Islamska akademija“. Odlukom Mešihata, 2005. godine, Islamska akademija prerasla u četvorogodišnju „Akademiju islamskih nauka“, koja je odlukom Sabora IZ Sandžaka u maju 2006. godine preimenovana u „Fakultet za islamske studije“.

sedištem u Novom Pazaru. Za predsednika Mešihata izabran je aktuelni sandžački muftija, a saboru je prisustvovao i reis-ul-ulema iz Sarajeva, kao vrhovni poglavar zajednice. Ova odluka Islamske zajednice Sandžaka nije priznata od strane Islamske zajednice Srbije sa sedištem u Beogradu.

Mešihat Islamske zajednice u Srbiji danas čine četiri organizacione celine: Muftijstvo sandžačko (Novi Pazar, Tutin, Sjenica, Rožaje, Bijelo Polje, Prijepolje, Priboj, Nova varoš, Petnjica i Berane, Plav, Gusinje) Muftijstvo preševsko (Preševo, Bujanovac, Medveđa), Muftijstvo beogradsko (Zemun, Niš, Smederevo, Loznica, Krupanj, Kostolac) i Muftijstvo novosadsko (Novi Sad, Beočin, Subotica, Zrenjanin).

U Srbiji, pored Islamske zajednice u Srbiji (nekadašnje Islamske zajednice Sandžaka), koja deluje u sastavu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, postoji i samostalna *Islamska zajednica Srbije*. Nakon raspada SFR Jugoslavije i jedinstvene Islamske zajednice u Jugoslaviji, u Nišu, 1994. godine, osnovan je Mešihat Islamske zajednice Srbije koji pokriva teritoriju Srbije, bez Kosova i Sandžaka. Sa sedištem u Beogradu, Mešihat Islamske zajednice Srbije imao je 52 džemata (osnovna organizaciona jedinica) kojim su rukovala tri medžlisa smeštena u Beogradu, Novom Sadu i Nišu (Barišić, 2005:604). Aktivne su tri džamije u Beogradu, Nišu i Malom Zvorniku i brojni mesdžidi, kao i Beogradska medresa. Etnička struktura muslimana Islamske zajednice Srbije je izrazito heterogena i obuhvata Rome, Gorance, Bošnjake, Egipćane, Aškalije, Albance, Turke, Srbe ... Daljim institucionalnim razvojem Islamske zajednice Srbije, formiraju se nove ustanove kao što je medžlis u Malom Zvorniku, a 19. februara 2007. godine, izglasavanjem novog Ustava, formiran i Rijaset Islamske zajednice Srbije. Ova odluka Sabora Islamske zajednice Srbije, u Novom Pazaru i Sarajevu tumačena je kao jednostran i nelegitiman akt.

Islamsku zajednicu Srbije danas čine tri organizacione celine: Mešihat srbijanski (medžlisi: Beograd centar, Beograd Srem, Beograd Banat, Beograd Šumadija, Bački, Banatski, Podunavsko-Braničevski, Mali Zvornik, Šumadijski, Niški), Mešihat Sandžaka (medžlisi: Novi Pazar, Tutin, Sjenica, Prijepolje, Priboj, Nova Varoš), Mešihat preševski (medžlisi: Preševo, Bujanovac, Medveđa). Za prvog reis-ul-ulemu izabran je glavni imam iz Tutina, a dotadašnji

muftija beogradski proglašen je za doživotnog počasnog reisa Islamske zajednice Srbije.

Situacija na jugu Srbije nije ništa manje komplikovana. Muslimani u opštinama Bujanovac, Preševo i Medveđa, među kojima pored većinskih Albanaca postoji i značajna zajednica Roma, od 1971. godine organizovani su kao *Odbor Islamske zajednice Kosova za Preševo, Bujanovac i Medveđu*. Međutim, 2003. godine osniva se samostalna *Islamska zajednica Preševa, Bujanovca i Medveđe*, koja deluje nezavisno od Mešihata Islamske zajednice Kosova i koja je registrovana u Ministarstvu vera Republike Srbije. Odbor Islamske zajednice Kosova za Preševo, Bujanovac i Medveđu pristupio je Islamskoj zajednici u Srbiji sa sedištem u Novom Pazaru, dok je Mešihat Islamske zajednice Preševa, Bujanovca i Medveđe u sastavu Islamske zajednice Srbije sa sedištem u Beogradu.

Islamska zajednica Kosova (Bashkësia Islame e Kosovës) osnovana je 1993. godine i njen organizacioni centar nalazi se u Prištini. Mešihat Islamske zajednice Kosova, na čijem čelu je glavni muftija, organizovan je u osam regiona sa centrima u Prištini, Gnjilanu, (Kosovskoj) Mitrovici, Prizrenu, Peći, Uroševcu, Preševu i Đakovici.²⁰ Najvažnije obrazovne institucije Islamske zajednice Kosova smeštene su u Prištini, gde pored Alaudin medrese, od 1992. godine postoji i Fakultet islamskih nauka. Mešihat je objavljuje časopise *Edukata Islama* i *Dituria Islame*, na albanskom jeziku. U pogledu etničke strukture, apsolutnu većinu muslimana na Kosovu²¹ čine Albanci, mada postoje i male skupine Turaka, Goranaca, Roma i Bošnjaka.

Na Kosovu tradicionalno postoji i značajan broj sufijskih redova uglavnom skoncentrisanih u zapadnom delu pokrajine, tj. u Metohiji. Poznato je delovanje devet derviških redova: halvetije, kaderije, rufaije, saadije, šahzelije, nakšibendije, beктаšije, mevlevije i sinanije (Đurić 1998:108; Dejzings, 2005:158; Dérens and Geslin, 2006).

---

²⁰ Kushtetuta e Bashkësisë Islame, Prishtinë, 2002 (<http://www.bashkesiaislame.net/kushtetuta.html>)

²¹ Prema procenama SOK-a Kosovo ima 2,1 milion stanovnika i 92% ukupnog stanovništva čine Albanci (*Kosovo in figures 2006*, Statistical Office of Kosovo, 2006, http://www.ks-gov.net/ESK/esk/pdf/english/general/kosovo_figures_06.pdf). Prema nezvaničnim procenama, oko 90% albanskog stanovništva na Kosovu i Metohiji muslimanske je veroispovesti, dok je 10% hrišćana (katolika).

Literatura

1. Barišić, Srđan (2005): „Iz našeg neposrednog susedstva: muslimani“, *Teme*, god. XXIX, br. 4: 597-612
2. Barišić, Srđan (2006): „Džamijska kultura u jugoistočnoj Evropi“, u: Mitrović, Lj., Đorđević, D., Todorović, D. (prir.), *Geokultura razvoja i kultura mira na Balkanu*, Niš: Institut za sociologiju Filozofski fakultet – Univerzitet u Nišu
3. Barišić, Srđan (2007): „Muslims in the Balkans: Problems of (Re)Institutionalization and Transformation of Identity“, in: Đorđević, D., Todorović, D. and Mitrović, Lj. (ed.), *Islam at the Balkans in the Past, Today and Future*, Niš: YSSSR
4. Barišić, Srđan (2007): „Školstvo Islamske zajednice: između tradicije i modernizacije“, u: Đorđević, D. B., Todorović, D. i Mitrović, Lj. (prir.), *Islam na balkanskoj vetrometini*, Niš: JUNIR
5. Dejzings, Ger (2005): *Religija i identitet na Kosovu*, Beograd: Biblioteka XX vek
6. Dérens, Jean-Arnault et Geslin, Laurent (2006): „Balkans: Les derviches, entre tradition et adaptations“, *Etudes et analyses – No.10 – Novembre 2006*: http://religion.info/pdf/2006_11_derviches.pdf
7. Detrez, R. (2000): „Balkan religion and nationhood in the Balkans“, *ISIM Newsletter* No. 5
8. Đorđević, D. B. et al. (2007): *Islam at the Balkans in the Past, Today and Future*, Niš: YSSSR
9. Đorđević, D. B., Todorović, D. i Mitrović, Lj. (prir.) (2007): *Islam na balkanskoj vetrometini*, Niš: JUNIR
10. Đurić, Slađana (1998): *Osveta i kazna. Sociološko istraživanje krvne osvete na Kosovu i Metohiji*, Niš: Prosveta
11. Espozito, Džon (prir.) (2002): *Oksfordska istorija islama*, Beograd: Clio
12. *Muslims of Macedonia* (2000), Center for Documentation and Information on Minorities in Europe – Southeast Europe (CEDIME-SE) <http://www.greekhelsinki.gr/english/reports/CEDIME-Reports-Minorities-in-Macedonia.html>
13. Novaković, Dragan (2003): *Verske zajednice na razmeđu vekova*, Beograd: Institut za političke studije
14. Novaković, Dragan (2004): *Školstvo islamske zajednice*, Niš: JUNIR
15. Novaković, Dragan (2007): „Processes of the Internal Organizational Consolidation of the Islam Religious Community in the Socialist Yugoslavia“, in: Đorđević, D. B. et al., *Islam at the Balkans in the Past, Today and Future*, Niš: YSSSR

16. Sells, M. (1999): „Balkan Islam and the mythology of Kosovo“, *ISIM Newsletter* No. 3
17. Tanasković, Darko (1987): „Islam u Beogradu“, *Kultura*, br. 78-79, str. 32-58
18. Tanasković, Darko (1988): „Islamska zajednica u Jugoslaviji“, u: *Religija i društvo*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
19. Vukomanović, Milan (2003): „Zapad i islam“, u: Vukomanović, M. i Vučinić, M. (prir.): *Religijski dijalog – drama razumevanja*, Beograd: BOŠ
20. Vukomanović, Milan (2007): „Derviški redovi imaju blagoslov Islamske zajednice, ali i zvetan stepen autonomije“, u: Đorđević, D. B., Todorović, D. i Mitrović, Lj. (prir.) (2007): *Islam na balkanskoj vetrometini*, Niš: JUNIR
21. Zalta, Anja (2005): „Muslimani u Sloveniji“, *Novi muallim*, br. 24, 29. decembar 2005.

Srđan Barišić

INSTITUTIONALIZATION OF ISLAMIC COMMUNITIES AFTER THE DESINTEGRATION OF SFR YUGOSLAVIA

Summary

In this article basic information about Islamic representative institutions in former Yugoslavia region is presented. After disintegration of SFR Yugoslavia and after some new national countries had been created, unique Islamic community in SFR Yugoslavia has been transformed into several autonomous Islamic communities. In this text, author deals with changes of organizational structures of Islamic communities only, and provides a groundwork for further exploration of those changes, being aware that institutional changes are part of one wider process of Balkanic societies transformation, that is ethnical homogenization, revitalization and politization of religion, religization of politics, demographic development, etc.

The most complex situation is in Serbia, where the Muslims are organized in several Islamic communities. Mutual legitimacy questioning of the Islamic communities' representative organs represents a great problem in advocating religious rights and interests of the Muslims, and the absence of a unique religious organization hinders their position, to a large extent.

Key words: Muslims, Islamic community, organizational structure